

Marokkaanse vrouwenbeweging

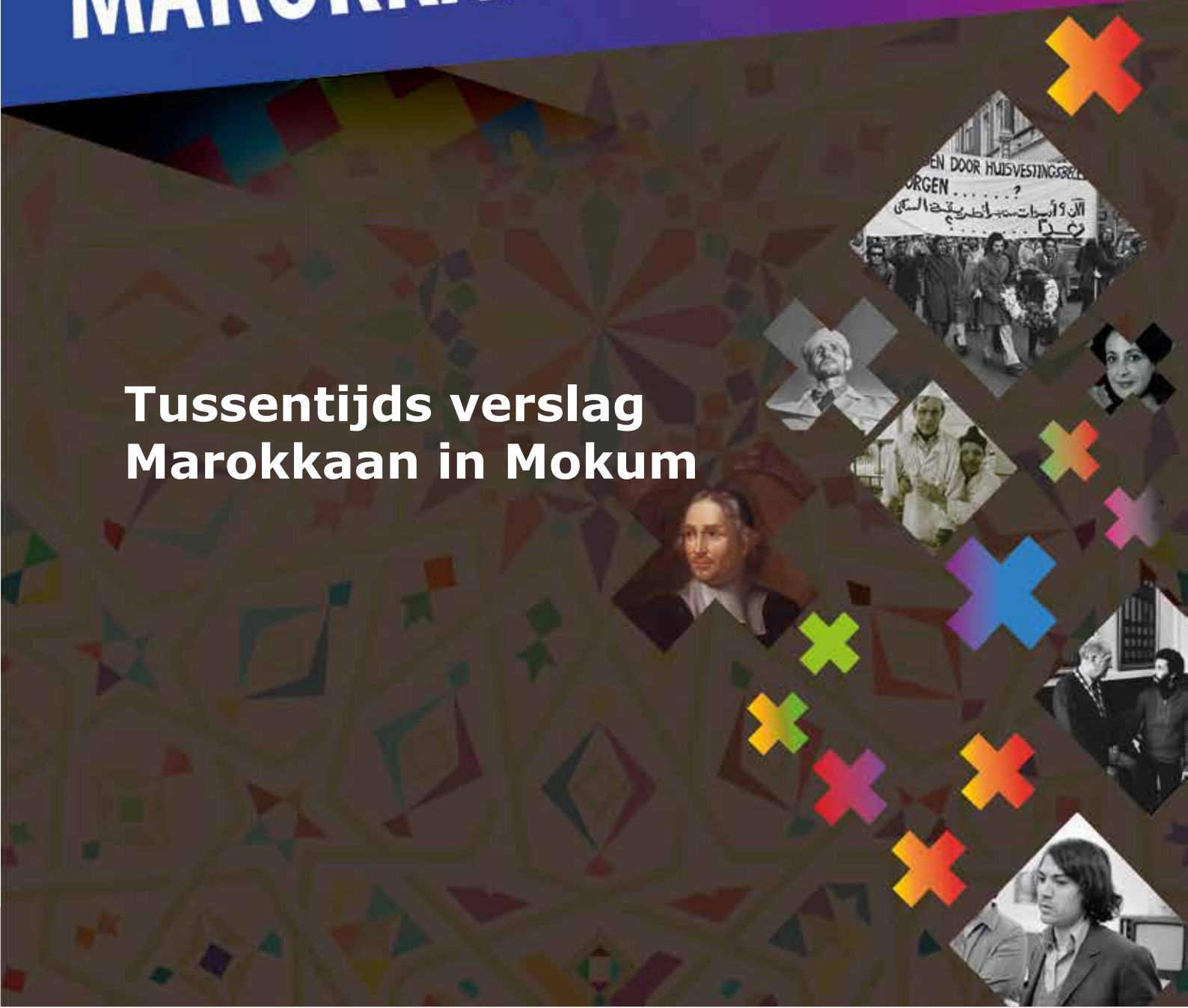
Marokkaanse jongeren

Marokkaanse ouderen

Marokko en Amsterdam vanaf de 18^e eeuw

MAROKKAAN IN MOKUM

Tussentijds verslag
Marokkaan in Mokum

Bezoek onze website marokkaaninmokum.nl voor volledige informatie over de tentoonstellingen en evenementen.

Social Media:

www.facebook.com/50jaarmarokkaansemigratie/

www.instagram.com/marokkaaninmokum/

Meer Informatie:

Voor informatie kunt u contact opnemen met:

Samira Dainan (curator): 06 415 95451

Of via e-mail: marokkaaninmokum@gmail.com

Abdou Menebhi (projectleider): 06 5581 8828

Of via e-mail: marokkaaninmokum@gmail.com

Steun:

De expositie, de website en verschillende activiteiten worden mede mogelijk gemaakt door de financiële steun van het Mondriaanfonds, het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK), het Prins Bernhard Cultuurfonds en Stichting Amsterdam 750.

Inleiding

"Ik had nooit gedacht dat mijn verhaal in een tentoonstelling zou hangen," zei een oudere bezoeker, die zichtbaar ontroerd met zijn kleindochter voor een foto van de hongerstakers in de Mozes en Aaronkerk stond. "En nu weet zij eindelijk hoe het was toen ik hier kwam."

Het is precies deze ontmoeting – tussen generaties, herinnering en toekomst, persoonlijke geschiedenis en collectief geheugen – die de kern raakt van het project *Marokkaan in Mokum*. Een project dat ontstond vanuit de overtuiging dat de stad Amsterdam pas écht gevierd kan worden als ook de stemmen, verhalen en bijdragen van haar Marokkaanse bewoners zichtbaar worden gemaakt. In het kader van 750 jaar Amsterdam nam EMCEMO (Euro-Mediterraan Centrum Migratie en Ontwikkeling) in 2023 het initiatief voor dit veelzijdige programma, dat eind oktober 2024 feestelijk werd geopend in de Posthoornkerk. Het vormt sindsdien een rondreizend monument van verhalen, herinneringen, kennis en ontmoeting.

Waarom dit project?

Amsterdam telt inmiddels een kleine 100.000 inwoners met wortels in Marokko – ongeveer één op de tien Amsterdammers. Velen van hen zijn kinderen of kleinkinderen van arbeidsmigranten die in de jaren zestig en zeventig naar Nederland kwamen. Anderen kwamen later, via gezinshereniging, als student, vluchteling, ondernemer of kunstenaar. Ze groeiden op in wijken als de Bijlmer, De Pijp, Nieuw-West en Noord, werkten in fabrieken, op de markt, in de zorg of in het onderwijs, stichtten moskeeën, zelforganisaties en sportverenigingen. En toch zijn hun verhalen in de officiële geschiedschrijving van de stad vaak marginaal gebleven.

Marokkaan in Mokum wil daar verandering in brengen. Het project is een pleidooi voor een inclusieve geschiedschrijving waarin Marokkaanse Amsterdammers niet langer worden gezien als 'gast' of 'ander', maar als integraal onderdeel van de stad. Door persoonlijke verhalen, historische context en hedendaagse reflectie te verbinden, biedt het project tegenwicht aan stereotypen, polarisatie en onbegrip.

Wat houdt het project in?

Het project bestaat uit een rondreizende tentoonstelling die van eind 2024 tot het najaar van 2025 door de stad trekt, aangevuld met publieksbijeenkomsten, lezingen, documentaires, videoportretten, iftars, educatieve programma's en een online platform. In de tentoonstelling staan verschillende thema's centraal: arbeidsmigratie, gezinsvorming, religie en spiritualiteit, emancipatie en activisme, kunst en cultuur, de rol van vrouwen en jongeren, de strijd tegen racisme en islamofobie, en de opkomst van zelforganisaties, politici met Marokkaanse roots en media.

Elke bijeenkomst heeft een eigen inkleuring, met lokale verhalen, sprekers en partners. Zo wordt in de Mozes- en Aäronkerk uitgebreid stilgestaan bij de hongerstaking van Marokkaanse arbeiders in 1975 – een historisch keerpunt in de strijd voor verblijfsrecht en erkenning. In Nieuw-West staat de generatiekloof centraal en in De Pijp de rol van religie en activisme. De programmering verbindt kunst, erfgoed en maatschappelijke reflectie op een manier die toegankelijk is voor een breed publiek.

Wie zijn betrokken?

Marokkaan in Mokum is een initiatief van EMCEMO, dat sinds 1998 actief is als mensenrechtenorganisatie en voortkomt uit het Komitee Marokkaanse Arbeiders Nederland (KMAN). De organisatie heeft jarenlange ervaring met projecten op het gebied van migratie, participatie, emancipatie en mensenrechten en beschikt over een breed netwerk binnen de Marokkaanse gemeenschap én daarbuiten.

Het project wordt geleid door Abdou Menebhi, voorzitter van EMCEMO en voormalig voorzitter van onder andere het KMAN en het Comité 21 maart. De expositie werd gemaakt door curator en programmamaker Samira Dainan, in samenwerking met zelfstandig onderzoeker Ewoud Butter, die ook teksten leverde voor de tentoonstelling en de website. Vormgever Hamid Oujaha zorgde voor de benodigde beelden. De productie is mede mogelijk gemaakt door een werkgroep van Emcemo met vrijwilligers en maatschappelijk betrokkenen, lokale sleutelfiguren, historici en maatschappelijke partners zoals het Stadsarchief en de OBA. Gaandeweg sloten ook andere partners zich aan – van moskeeën tot buurtcentra, van scholen tot culturele instellingen – waar door het project breder gedragen werd dan voorzien.

Financieel werd het project in de eerste fase ondersteund door Amsterdam 750, het Mondriaan Fonds, het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK) en het Prins Bernhard Cultuurfonds. Die groeiende betrokkenheid leidde tot het ontstaan van plannen voor een verdiepend vervolg vanaf mei 2025, waarvoor inmiddels financiering is toegezegd door meerdere stadsdelen en het VSB-fonds.

Wat is de impact?

De publieke belangstelling overtrof alle verwachtingen. Jongeren en ouderen, Amsterdammers van Marokkaanse en niet-Marokkaanse komaf, beleidsmakers en buurtbewoners kwamen samen om te kijken, luisteren, vertellen en herinneren. In de 'woonkamers van de expositie' werden verhalen gedeeld, documentaires bekeken, en ontstonden vaak ontroerende gesprekken. Voor jongeren van Marokkaanse herkomst bleek het project een bron van herkenning, inspiratie en trots. Voor ouderen betekende het erkenning van hun bijdragen aan de stad. Voor het bredere publiek bood het project een ander perspectief, dat uitnodigde tot nuance en dialoog.

Ook op beleidsmatig en educatief niveau heeft Marokkaan in Mokum zijn waarde bewezen. Professionals uit het onderwijs, welzijn en de cultuursector zagen het project als een krachtig instrument om thema's als migratie, diversiteit en inclusie bespreekbaar te maken.

Verkend gaat worden om de tentoonstelling (of onderdelen daarvan) permanent onder te brengen in een toekomstig migratiemuseum of digitaal erfgoedplatform.

Wat volgt?

Dit tussentijdse verslag markeert een belangrijk moment in de voortgang van het project. Het biedt een overzicht van de tot nu toe gerealiseerde activiteiten (van oktober 2024 tot en met 31 december 2024), waaronder de openingsdagen, de programmering in de Mozes- en Aäronkerk, de expositie bij Ru Paré, en de ontmoetingen in diverse stadsdelen. Ook belicht het verslag de eerste opbrengsten, reacties en leerpunten.

Marokkaan in Mokum is geen afgesloten project, maar een levend initiatief. Het groeit met elke ontmoeting, elk verhaal, elke nieuwe generatie. Dit verslag is dan ook geen eindpunt, maar een tussenstap op weg naar een gedeeld Amsterdams erfgoed waarin iedereen zich mag herkennen.

Opzet expositie

De tentoonstelling en de website “Marokkaan in Mokum” omvat 21 banners, die zich onder andere richten op:

- Uitwisseling tussen Marokko en Nederland vanaf de 17e eeuw.
- Migratiegeschiedenis: de leef- en werkomstandigheden in Amsterdam.
- Kunst, cultuur en sport.
- Emancipatiestrijd en politieke participatie.
- Sociale strijd voor gelijkheid en tegen racisme.
- De rol van migrantenorganisaties, moskeeën en eigen media.

Huiskamer

In de expositie wordt een woonkamer/tijdscapsules van een arbeidsmigrant uit de jaren '70 ingericht, met documentaires uit het archief van Emcemo op een groot scherm.

Ook zijn er tijdschriften van het KMAN in te zien en thematische literatuur.

Fotograaf Kadir van Lohuizen stelt zijn fotocollectie van de familie Gharib uit Amsterdam-Oost beschikbaar die hij in de jaren negentig maakte in opdracht van het Stadsarchief.

In 1993 volgde fotojournalist Kadir van Lohuizen een jaar lang het gezin van de Marokkaanse Ali en Laila Rharib, die in de jaren zestig naar Nederland waren gekomen om hier te werken. Van Lohuizen fotografeerde het gezin tijdens hun dagelijks leven in Amsterdam-Oost, en reisde mee naar Marokko voor het jaarlijkse bezoek in de zomervakantie. Kadir van Lohuizen wilde met deze serie 'een ander verhaal vertellen dan de clichés die bestonden over 'gastarbeiders'. De fotoserie 'Tussen Blasiusstraat en Marokko', gemaakt in opdracht van het Stadsarchief, toont een gewoon gezin tussen twee culturen.

De tentoonstelling en de website “Marokkaan in Mokum” omvat 21 banners, die zich onder andere richten op:

- Uitwisseling tussen Marokko en Nederland vanaf de 17e eeuw.
- Migratiegeschiedenis: de leef- en werkomstandigheden in Amsterdam.
- Kunst, cultuur en sport.
- Emancipatiestrijd en politieke participatie.
- Sociale strijd voor gelijkheid en tegen racisme.
- De rol van migrantenorganisaties, moskeeën en eigen media.

Huiskamer

In de expositie wordt een woonkamer/tijdscapsules van een arbeidsmigrant uit de jaren '70 ingericht, met documentaires uit het archief van Emcemo op een groot scherm.

Ook zijn er tijdschriften van het KMAN in te zien en thematische literatuur.

Fotograaf Kadir van Lohuizen stelt zijn fotocollectie van de familie Gharib uit Amsterdam-Oost beschikbaar die hij in de jaren negentig maakte in opdracht van het Stadsarchief.

In 1993 volgde fotojournalist Kadir van Lohuizen een jaar lang het gezin van de Marokkaanse Ali en Laila Rharib, die in de jaren zestig naar Nederland waren gekomen om hier te werken. Van Lohuizen fotografeerde het gezin tijdens hun dagelijks leven in Amsterdam-Oost, en reisde mee naar Marokko voor het jaarlijkse bezoek in de zomervakantie. Kadir van Lohuizen wilde met deze serie ‘een ander verhaal vertellen dan de clichés die bestonden over ‘gastarbeiders’. De fotoserie ‘Tussen Blasiusstraat en Marokko’, gemaakt in opdracht van het Stadsarchief, toont een gewoon gezin tussen twee culturen.

Video-Installatie

In de expositie is er doorlopend een video-installatie te bezichtigen waar Marokkaanse Amsterdammers uit het publieke veld hun persoonlijke verhaal delen over hun band met de stad. De serie is tot stand gebracht door Emcemo en Andreas van de Laar. Er zijn portretten te zien van:

Abdou Menebhi

Fatima Elatik

Nadia Moussaid

Nisrine Mbarki

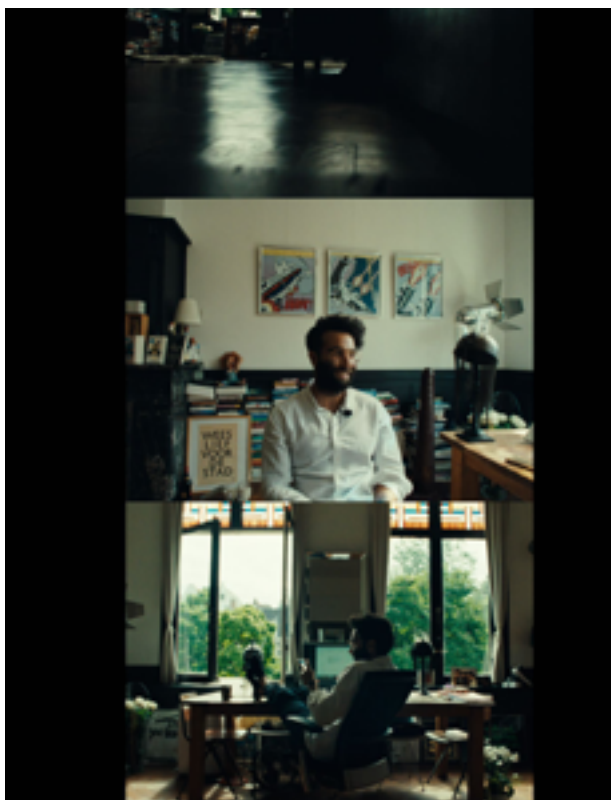
Abdelkader Benali

Mano Bouzamour

Appa

Yassine Boussaid

De website

De website Marokkaan in Mokum (www.marokkaaninmokum.nl) is een belangrijk en blijvend onderdeel van het project dat in het kader van 750 jaar Amsterdam is ontwikkeld door EMCEDO. De website fungeert als digitaal platform voor de gedeelde geschiedenis van Marokkaanse Amsterdammers en wordt vanaf de officiële lancering op 31 oktober 2024 geregeld uitgebreid en geactualiseerd.

De site bevat portretten, persoonlijke verhalen en historische achtergronden over de migratie, het

dagelijks leven, emancipatiestrijd en de maatschappelijke bijdragen van Marokkaanse Amsterdammers. Deze verhalen worden gepresenteerd in tekst, beeld en video. Daarnaast biedt de website ruimte voor gebruikers om – al dan niet anoniem – eigen herinneringen en verhalen in te sturen, waarmee de site zich ontwikkelt tot een collectief geheugen en levend archief. Bezoekers kunnen bovendien hun kennis testen via een interactieve quiz.

De website blijft ook na afloop van de tentoonstelling in 2025 actief en wordt structureel bijgehouden. Het platform biedt meer ruimte dan de fysieke tentoonstelling om verhalen, achtergronden en bronnen te ontsluiten, onder andere via thematische rubrieken, een agenda, een beeldarchief en verwijzingen naar media en literatuur.

Het aantal bezoekers is nog niet heel hoog: dat varieert de eerste maanden tussen de 200 en 700 per maand, het aantal weergaven ligt tussen de 400 en 1400 per maand. Geleidelijk neemt het aantal bezoekers toe. Wanneer er meer activiteiten plaatsvinden, wordt de site ook beter bezocht. De pagina met het programma wordt het meest gelezen, gevolgd door de achtergrondverhalen en de portretten. De meeste bezoekers belanden op de site via zoekmachines. Verder bezoeken mensen de site via sociale media (instagram, facebook en LinkedIn leveren een vergelijkbaar aantal bezoekers) en via verschillende sites. De meeste bezoekers komen via de sites van de gemeente Amsterdam, het Parool, Republiek Allochtonië, de Kanttekening, Nieuwwij en Dutchnews.

31 oktober, 1, 2 en 3 november 2024 – Feestelijk openingsprogramma Marokkaan in Mokum

Ter gelegenheid van het 750-jarig bestaan van Amsterdam vond op 31 oktober de feestelijke opening plaats van de reizende tentoonstelling Marokkaan in Mokum, in een volle, historische Posthoornkerk aan de Haarlemmerstraat. Tegelijk werd ook de website www.marokkaaninmokum.nl gelanceerd..

Het openingsprogramma op 31 oktober begon met een welkomstwoord van presentator Nawa Sira van Sluijs (Omroep Zwart). Vervolgens sprak Abdou Menebhi, voorzitter van EMCEMO, over het belang van de tentoonstelling en het levend houden van de geschiedenis van Marokkaanse Amsterdammers. Curator Samira Dainan lichtte toe hoe de expositie is opgezet en tot stand gekomen. Wethouder Touria Meliani opende het evenement officieel met een persoonlijk verhaal over haar moeder, die ooit vanuit Marokko naar Nederland kwam.

Video-Installatie

Historica Nadia Bouras vertelde op boeiende wijze over de Arabische school in De Pijp: de Bouchraschool. Deze school, officieel 'École Arabe d'Amsterdam', werd opgericht door twee Nederlandse dominees, Rolf Boiten en zijn vrouw Georgine Du Rieu. Nadia Bouras zat er zelf op school en schreef er later een boek over. Er is ook een documentaire over gemaakt. Op de website is hierover meer informatie te vinden.

De avond bood verder een warm muzikaal optreden van het Amsterdams Andalusisch Orkest, indringende spoken word van Sarah Ben Messaoud en de première van de videoportretten Gewoon Gebleven, een productie van EMCEMO in samenwerking met filmmaker Andreas van de Laar.

De feestelijke vierdaagse opening bestond verder uit een afwisselend programma met lezingen, muziek en filmvertoningen.

Op vrijdag 1 november gaf geograaf Paolo De Mas een lezing over de Marokkaanse diaspora, omlijst door muziek van Samira Dainan en Haytham Safia. Zaterdag 2 november stond in het teken van de VPRO-documentaire Mijn vader de gelukszoeker, gevolgd door een Q&A met maker en presentator Nadia Moussaid en haar vader.

De afsluiting vond plaats op zondag 3 november met een interactieve lezing en paneldiscussie over cultureel erfgoed, geleid door Fatima Essahsah.

Bezoekers aantal:

Posthoornkerk opening: 350 ? 4 dagen expo
150 per dag erna: 450
Totaal 800 pp

Media-Aandacht

Telegraaf artikel
Artikel bij De Kanttekening
Artikel op Republiek Allochtonië
NPO Radio links e.a.

8 t/m 10 en 12 t/m 17 november 2024 – Tentoonstelling en seminar in de Mozes en Aäronkerk

De Mozes- en Aäronkerk aan het Waterlooplein 207 speelt een belangrijke rol in de geschiedenis van Marokkaanse Amsterdammers. Op 7 november 1975 begonnen 182 Marokkaanse arbeidsmigranten daar een hongerstaking om een verblijfsvergunning te krijgen. Ondersteund door het Komitee Marokkaanse Arbeiders in Nederland (KMAN) groeide de actie uit tot een brede solidariteitsbeweging, met steun van kerken, vakbonden en politieke partijen.

Hoewel de staking op 14 november werd beëindigd na toezeggingen van de overheid, bleef de situatie onopgelost. In 1978 laaide het protest opnieuw op. Uiteindelijk kregen de hongerstakers in oktober 1978 alsnog hun verblijfsvergunningen.

De actie in de Mozes- en Aäronkerk had een grote impact. De migranten verbleven er maandenlang. Er werd vergaderd, bijeenkomsten werden georganiseerd, en er ontstonden samenwerkingsverbanden die zouden uitgroeien tot een brede sociale beweging.

RANDPROGRAMMA:

Vrijdag 8 november: de oorzaken en de impact van de hongerstaking van 1975

Op vrijdag 8 november werd stilgestaan bij deze historische gebeurtenis. Wat gebeurde er destijds precies? Welke impact had het? En wat kunnen we leren van deze periode als het gaat om het ontstaan van brede sociale bewegingen?

14.00 uur: Welkom door Saida Derrazi (voorzitter S.P.E.A.K.)

14.05 uur Opening door Lotte Terwel, stadsdeelvoorzitter stadsdeel Centrum

14.15 uur: Inleiding van Herman Obdeijn (historicus) – over de geschiedenis van Marokkaans-Nederlandse relaties. Herman Obdeijn is historicus en voormalig onderwijsattaché aan de Nederlandse ambassade te Rabat. Hij is auteur van o.a. Geschiedenis van Marokko, Marokko door Nederlandse ogen 1605-2005 (2005) en Komen en gaan: Immigratie en emigratie in Nederland vanaf 1550 (2008).

14.30 uur: Abdou Menebhi (voorzitter Emcemo), destijds als KMAN-voorzitter actief betrokken bij de ondersteuning van de hongerstakers

14.45 uur: Ineke van der Valk over hoe het activisme van eerste generatie Marokkanen en de brede steun die zij ontvingen leidde tot een sociale beweging die participatie en integratie bevorderde. Ineke van der Valk is sociaalwetenschappelijk onderzoeker. Ze was in de jaren '70 en '80 betrokken bij de ondersteuning van Marokkaanse arbeidsmigranten. Ze is auteur van o.a. Van Migratie naar Burgerschap over de geschiedenis van het KMAN, van Harde Werkers, migranten van het eerste uur langs Rijn en Lek en co-auteur van Een halve eeuw in Nederland (1969-2019). Ook was Van der Valk de eerste in Nederland die onderzoek deed naar islamofobie (Islamofobie en Discriminatie, 2012).

15 november: 50 jaar Marokkaanse zelforganisaties en de strijd voor rechtvaardigheid, anti-racisme en islamofobie

Op vrijdag 15 november vond er in het kader van Marokkaan in Mokum een bijeenkomst plaats in de Mozes en Aaronkerk over de emanciperende rol van zelforganisaties of migrantenorganisaties. Er zijn honderden van dit soort organisaties in Amsterdam geweest. Ze speelden en spelen niet alleen bij de emancipatie van deze groepen een belangrijke rol, maar ook bij de bredere strijd voor mensenrechten en tegen discriminatie. Wat kunnen we van deze geschiedenis leren? Wat voor rol spelen deze organisaties nu en wat voor rol kunnen ze spelen in de toekomst? Ewoud Butter ging hierover in gesprek met Abdou Menebhi, Nadia Bouras, Bilal Ben Abdelkarim en de zaal. Ook werd gesproken over de rellen die een week eerder hadden plaatsgevonden rondom Ajax- Maccabi Tel Aviv.

Abdou Menebhi is activist. Hij was niet alleen voorzitter van het Komitee Marokkaanse Arbeiders Nederland (KMAN), de Stedelijke Marokkaanse Raad (SMR) en het Euromediterraan Centrum Migratie en Ontwikkeling (Emcemo), maar ook mede-oprichter van Nederland Bekent Kleur, het Comité 21 Maart en het Collectief tegen Islamofobie en Discriminatie. Daarnaast was hij actief in diverse internationale samenwerkingsverbanden.

Nadia Bouras is historicus gespecialiseerd in de geschiedenis van Marokkaanse migratie. Zij is universitair docent aan de Universiteit Leiden, waar ze in 2012 promoveerde (Het land van herkomst : perspectieven op verbondenheid met Marokko, 1960-2010.). Haar onderzoek en onderwijs richten zich op de Marokkaanse geschiedenis en de geschiedenis van Marokkaanse migratie. Met Annemarie Cottaar

en Fatiha Laouikili Fatiha schreef ze Marokkanen in Nederland. De pioniers vertellen. In 2020 publiceerde ze een boek over de Bouchra school, de eerste Arabische school. Met Hassnae Bouazza maakte ze vervolgens ook een documentaire over deze school.

Bilal Ben Abdelkarim is docent burgerschap op een mbo in Amsterdam en auteur van Van dankbaar naar strijdbaar (2024). Geboren in Utrecht als kind van Marokkaanse migranten, werd hij na 11 september 2001 geraakt door de negatieve beeldvorming rond moslims. In zijn boek eert hij de weerbaarheid van zijn generatie en pleit hij voor emancipatie als zelfstandige, trotse deelname aan de samenleving.

Ewoud Butter is politicoloog en werkt als zelfstandig onderzoeker en onderzoeksjournalist. Als oud medewerker van het voormalige Amsterdams Centrum Buitenlanders (later ACB Kenniscentrum) ondersteunde hij vele migrantenorganisaties en moskeeorganisaties. In 2005 richtte hij de website Republiek Allochtonie op. Hij schreef onder andere een boek over migrantenorganisaties (Pijlers voor Bruggenbouwers) en met Roemer van Oordt publiceerde hij Zuilen in de polder (over islamitische organisaties). Samen met Ineke van der Valk schreven Butter en Van Oordt de Vierde Monitor moslimdiscriminatie.

Media-Aandacht

Al Jazeera

NPO1 radio

Bezoekers:

Mozes en Aaronkerk - 9 DAGEN EXPO

Opening: 40 bezoekers

gedurende de week 60 per dag

tweede bijeenkomst 80 pp

Totaal 660 pp

Week van 9 december 2024 – expositie en bijeenkomst bij Ru Paré

Van 9 t/m 15 december was de reizende tentoonstelling Marokkaan in Mokum te zien in de Ru Paré Community in Amsterdam Nieuw-West, ter gelegenheid van het 10-jarig jubileum van Ru Paré. Op 11 december hield schrijver en tv-presentator Abdelkader Benali de jaarlijkse Ru Paré Lezing over 'kunst en verzet', geïnspireerd op het leven van Ru Paré. Felix Rottenberg trad op als coreferent en Samira's Blues verzorgde een muzikaal optreden met Noord-Afrikaanse spirituals en eigen werk, geworteld in Arabische, Amazigh en Afrikaanse tradities.

Ru Paré: 5 dagen expo
Ru Paré lezing 100 pp
Verder zo'n 300 pp per dag

Euro-Mediterraan Centrum Migratie & Ontwikkeling

Eerste Weteringplantsoen 2c, 1017 SJ Amsterdam

marokkaaninmokum@gmail.com

www.marokkaaninmokum.nl

Facebook: emcemo

Tel: 020-4288825

het
cultuurfonds

AE amsterdams
fonds voor de
kunst